

Om älskandets farliga nödvändighet

LITTERATUR / 09 OKTOBER 2014

– en intervju med författaren Josefine Klougart.

Epitetet Nordens Virginia Woolf är ingenting hon tycker om – sådana erkännanden kan man omöjligt leva upp till. Danska författaren Josefine Klougart är född 1985 och har skrivit fyra romaner. Debuten *Stigninger og fald* kom 2010 och nominerades till Nordiska rådets litteraturpris. 2011 utkom *Hallerne* och året därefter *Én af os sover*, även den nominerad till Nordiska rådets litteraturpris. Förra året kom den ut i Sverige – *En av oss sover* – i översättning från danskan av Johanne Lykke Holm på Albert Bonniers förlag.

På en folkhögskola för skrivande fick Klougart höra av en lärare: den talang du har förpliktigar; så koncentrera dig. Och nu är hon för första gången i Göteborg och på Bokmässan. Klougart talar om den första till svenska översatta boken vid en rad olika tillfällen och seminarier. På Svenska kyrkans scen *Se människan* hörs hon i samtal med Ann-Louise Eriksson, på Albert Bonniers författarscen tillsammans med förläggaren Daniel Sandström och i Rum för poesi gör hon en läsning ur sin bok, som en av fyra nordiska poeter. Hon möter Ingrid Elam och debutanten Negar Naseh och talar om att skriva om mödrar.

Språket i *En av oss sover* är ett slags poesiproza. Romanen saknar den realistiska romanens kronologi, liksom intrig. Sandström påpekar det under samtalet med Klougart. Hon svarar att det först var när hon

slutade härma Dostojevskij som hennes skrivande excellerade; när hon slutade försöka göra som man bör och istället äventyrade skrivandet som det ville sig.

– Som en komponist skriver sin musik, jämför hon.

Hos Klougart finns varken tidens eller rummets gängse rambildning. Ändå finns både tider – bakomliggande, underliggande, medveten och framtida – och rum: återvändandet till barndomens Mols på Gylland är central, liksom de återkommande symboliska röda äpplena.

Spörsmålet att ömsom knipsa, ömsom åter söka kontakt. Längta kretslopp eller cirkelns slutning. Längta frihet. Alltid veta att det alltid kommer att finnas glapp. Orka fortsätta ändå.

När vi ses vid ett vitt bord på fredagseftermiddagen har Klougart ägnat hela dagen åt framträdanden. Hon korsar sina långa ben över varandra, möter min blick.

Jag tänker mig, säger jag, att det faktum att allt är flyktigt, eller icke-beständigt, också innebär någon form av frihet för subjektet. En frihet som satts upp som mål för den generation som både jag och Klougart tillhör. **Jag undrar: kan kärlek och frihet existera sida vid sida?**

Josefine Klougart nickar sakta. Invänder:

– Kan vi ens tala om frihet? Varje frihet är kanske bara ett annat sätt att förhålla oss till regler.

– Att leva i en relation med en annan människa är alltid att leva i ofrihet. Vi är bra på att beskriva och se ofrihet i form av övergrepp från en annan människa, men känslan av ofrihet kan lika gärna komma inifrån. Detta med att plötsligt vara avhängig en annan människa, det innebär att dödligheten blir mycket tydlig. Det är något oerhört smärtsamt.

Att längta efter frihet, varför betingar det känslor av skuld? En mening i *En av oss sover* är central i min läsning, det är berättarjaget som uttrycker: "njutning skulle ha mycket lite med frihet att göra". Jag läser högt för Klougart ur den svenska översättningen.

Hon har ett hjärta utan förmak, berättarjaget, det vore "konstigt om det fungerade". Med populärvetenskaplig vokabulär skulle hon kunna beskrivas som "highly sensitive". Ändå är det precis som om hon stod inför en icke-existerande tillvaro. I vilken hon ständigt längtar efter att

just bli det: till. Hon ser sig själv utifrån som ett objekt, kommer på sig med att dricka alkohol när hon och den gamle mannen brutit upp för att, ja, det är så man bör.

Ändå är det först när relationen med den gamle mannen sakta rinner henne ur nävarna som hon "kan börja leva".

Känner berättarjaget en skuld för det?

Kanske, funderar Klougart.

– Att träda ut ur en kärleksrelation är att sluta tro på det eviga. Det är att se att man levit i en illusionernas värld. Nog kan man känna skuld över att erkänna att man faktiskt valt att för en stund tro på en värld som vi vet kommer att falla samman. Fast det är kanske mer en känsla av desillusion. Jag tror att livet går ut på det: ständigt, på nytt, uppleva den, och kämpa emot att bli oupplösligt desillusionerad.

Allt är till låns.

– Den verklighet vi lever i är nu en skröplig konstruktion. Trots det faktum att vi vet det, är det också så att kärleken åter kan samlas. Inte nödvändigtvis i form av en erotisk relation mellan man och kvinna, men som en helande kraft. Som kraft är den oupplöslig.

Ungefär samma sak gäller för språket.

Tror du på språket?

– Jag tror på det språk som vill oss det bästa, det som talar sant. Men det finns alltid en dubbelhet, eftersom språket bestämmer vad vi ska erfara. Språket sätter villkoren för vad vi kan uppleva, trots att vi under vårt liv upplever en massa saker som språket inte förmår förklara. Det är litteraturens stora paradox.

Så hur kan litteraturen då fungera? Klougart tror på ett språk som inte reducerar – men som förmår synliggöra komplexiteten i världen. Ett språk som nyanserar. Språket kan *förstöra* – i positiv bemärkelse – tiden, så att vi får bättre tillgång till verkligheten. Vi säger att vi lever i en snabb tid nu, resonerar Klougart, men så har det alltid varit för alla människor. Livets turbulens är ogripbar. Språket och litteraturen kan, genom att gestalta små detaljer, öka människans förmåga att gripa, begripa, helheten. Som att verkligheten uppstår genom språket.

Ungefär som med kärleksrelationen? funderar jag, och Klougart svarar med att citera ett fragment av Sapfo:

"As long as you want". Så länge du vill.

– Den lilla delen säger allt om vad kärlek är, säger Klougart.

Genom språket, de små orden, uppstår världen för en, och det menar Klougart i förlängningen är en invändning mot döden.

Är det därför du skriver? I protest?

– Jag skriver för att jag är rädd för att dö. Det handlar om en grundångest som vi alla bär på inför vetenskapen att vi alla faktiskt ska försvinna. Själva märkligheten med livet.

Och till vår lott här på jorden har kommit att möta andra människor. Är det så man uppstår, i mötet med den andre? undrar jag.

– Att bryta upp ur en kärleksrelation är att plötsligt se igen. Trots att man inte längre existerar. Man har förväxlat den andres blick med hela världens blick. Och när han inte ser dig längre, blir din roll i tillvaron mycket instabil.

Som för berättarjaget, som trots att hon dör av uppbrottet, äntligen kan börja leva.

Går det att jämföra kärleksrelationen och skrivandet på det sättet?

– Jag kan se många likheter mellan att älska och att skriva. Att älska någon är att se. Den omsorg man opererar med när man älskar någon påminner om hur det är när man skriver. Att skriva är att försöka beskriva världen utan att ödelägga den, liksom det att älska är att försöka existera, bli till, värna om en människa utan att ödelägga den.

Finns det alls kärlek som inte ödelägger?

Klougart gör åter en koppling till skrivandet och litteraturen. Jo, vi har en möjlighet att älska mer eller mindre destruktivt. Men kärleksrelationer sätter alltid avtryck. Det gör litteraturen också. Den bästa litteraturen, säger Klougart, är den som är medveten om denna inneboende förmåga och makt. Litteraturen bör vara medveten om att den rymmer en ständigt pågående destruktion, ja, den måste rentav insistera på att den förstör.

– Man bör vara medveten om att en relation också ödelägger den andra.

Det låter mörkt, men så måste det inte vara. Hur då? Klougart förklarar med ett exempel på motsatsen: extremisters sätt att tro på något rent. Det skapar blindhet och i förlängningen mörker. Litteraturen och kärleken är intresserade av något mer.

Men förblindar inte också kärleken?

Josefine Klougart funderar en stund. Kanske, säger hon sedan. Kärleken är förstås en form av idealism. Jo:

– Det är farligt att älska.

Hedvig Ljungar